

Боротьба з насильством у школах: вплив психологічного насильства

У великій доповіді від 2012 року ЮНІСЕФ у співпраці з Радою Європи і урядом Норвегії підкреслює важливість викоринювання усіх форм насильства з системи освіти. Насильство в школах може набувати різних форм (фізичне, психологічне і сексуальне) і може здійснюватися як однолітками, так і співробітниками. У доповіді пропонується ряд комплексних стратегій з боротьби з насильством у школах. Також стверджується, що психологічне насильство може мати такі самі згубні наслідки для розвитку дітей і успішності, як і інші форми насильства. Відповідно, необхідно вжити заходів для того, щоб у роботі, спрямованій на викоринювання насильства в школах, фізичне насильство не замінювалося б психологічним, оскільки останнє може бути не таким помітним, а в деяких випадках його значно важче виявити.

Психологічне насильство нерідко дуже багатогранне. Воно може набувати форми знущань з боку однолітків, але також може проявлятися у відносинах між вчителем і учнем. Нажаль, психологічне насильство часто передреує іншим формам насильства. Наприклад, дослідження показують, що учні, що належать до етнічних груп/громад, які зазвичай піддаються дискримінації або маргіналізації з боку суспільства, з більшою вірогідністю стають жертвами психологічного насильства з боку своїх учителів. Так, діти рома можуть відчувати приниження в класі в більшому масштабі, ніж їхні однолітки. Це знаходить відображення в тому факті, що вчителі, як було встановлено, сильно недооцінюють академічний потенціал дітей з числа меншин, а також частіше використовують тілесні покарання відносно цих дітей. Усі наявні дані свідчать про те, що атмосфера, в якій панує страх приниження або кепкувань, не сприяє ефективному навчанню. Отже, академічний потенціал дитини істотно обмежений освітньою системою, схильною (психологічному) насильству.

Психологічне насильство в школах є серйозною проблемою в європейських країнах, там, де інші форми насильства, можливо, менш помітні. Дослідження, проведене ЮНІСЕФ у Франції, показало, що з 12 326 студентів 4,6% піддавалися словесним образам унаслідок расової приналежності з боку персоналу школи. У більшості випадків винними були не викладачі, а інші співробітники школи. З цієї причини в доповіді надається рекомендація використовувати стратегію з викоринювання психологічного насильства в освітній системі, яка включала б роботу на усіх рівнях школи. У тих випадках, коли школи не справляються з расистськими образами і психологічним насильством, вони побічно миряться з дискримінацією цілих громад, яких представляють «козлами відпущення». Подібні процеси впливають на єдність суспільства, частиною якого є і сама школа.

У Доповіді відзначаються і вітаються нещодавні тенденції відмови від застосування фізичного покарання в школах. Проте в доповіді також з деяким занепокоєнням відзначається побоювання, що вчителям, які застосовують ефективні альтернативні методи для забезпечення порядку, не буде надана належна підтримка. Стурбованість викликає те, що вчителі, які не навчені позитивним і конструктивним методам підтримання дисципліни, «можуть вдаватися до психологічного покарання в класі» (с. 21). Подібні покарання часто мають на меті приниження людської гідності дитини і можуть мати тривалі наслідки для їхньої самооцінки, упевненості в собі і душевного благополуччя.

Найпоширенішим видом цькування з боку однолітків у школах є словесні образи. Дослідження, проведене в 2005 році, надало приголомшливі результати: близько 90% підлітків ЛГБТ повідомили про те, що вони піддавалися фізичному або психологічному насильству. Подібна оцінка викликає особливе занепокоєння, враховуючи підвищений зв'язок між знущаннями і самогубствами в ЛГБТ-співтоваристві. І хоча увага дослідників, природно, привернута до жертв, дані також свідчать про те, що агресори схильні до більшого ризику психічних захворювань. Більше того, згідно з дослідженням, половина дітей, що беруть участь у цькуванні, є і агресорами, і жертвами одночасно. З точки зору психіки це одні з самих неблагополучних дітей, у яких назавжди може бути втрачена здатність вибудовувати міжособистісні стосунки, а академічні досягнення серйозно зіпсовані. У міру того, як росте наше розуміння наслідків психологічного насильства, ця доповідь перекликається із закликком Ради Європи до усіх шкіл вжити необхідних превентивних і підтримувальних кроків. Крім того, рекомендується залучати до шкіл спеціальних співробітників, навчених працювати з жертвами емоційного насильства.